UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris:
C.Z.U: 340.13:[347.96 + 35.08(478)(043.2)

BACIU OLGA

FUNDAMENTAREA TEORETICO-PRACTICĂ A INTEGRITĂȚII ÎN SISTEMUL JURIDIC NAȚIONAL

SPECIALITATEA: 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice și Economice,
Universitatea de Stat din Moldova

Componenţa Comisiei de doctorat:

Președintele comisiei: Aramă Elena, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Conducător de doctorat: Negru Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Membrii referenți: Ciobanu Rodica, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Avornic Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”;

Postu Ion, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova.

Susţinerea va avea loc la 06 februarie 2025, orele 14.00, blocul 2 al USM, biroul 119, str. Mihail Kogălniceanu 67, Chișinău în şedinţa Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova

Teza de doctor şi rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova şi pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la 23.12.2024

Președintele Comisiei de doctorat
Aramă Elena, doctor habilitat în drept, profesor universitar _____
semnătura

Conducător ştiinţific,
Negru Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar _____
semnătura

Autor
Baciu Olga _____
semnătura

© Baciu Olga, 2024

CUPRINS

CUPRINS 3
REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII 4
CONȚINUTUL TEZEI 8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI 25
BIBLIOGRAFIE 29
LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI 31
ADNOTARE 32

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea şi importanţa temei propuse pentru cercetare. Integritatea, ca instituție juridică și fenomen social, reprezintă un element esențial în consolidarea statului de drept și a încrederii societății în autoritățile publice. În Republica Moldova, această noțiune și-a găsit manifestarea recent, în contextul aspirațiilor de integrare europeană, deși a existat dintotdeauna ca un criteriu al moralității și dreptății. Interacțiunea dintre integritatea juridică și cea socială evidențiază necesitatea unei analize multidimensionale care să abordeze atât aspectele normative, cât și cele practice. Fenomenul integrității necesită studiat din perspectiva domeniilor de reglementare juridică și prin prisma elementelor definitorii ale statutului funcționarului public, a riscurilor de încălcare și a mecanismelor de prevenire și sancționare, având ca scop perfecționarea reglementărilor juridice și întărirea conștiinței juridice atât generale, cât și speciale.

Actualitatea temei de cercetare constă în faptul că, în prezent, puterea publică se confruntă cu grave probleme de credibilitate, înțelegerea socială a integrității este una neuniformă, ceea ce impune o fundamentare atât teoretica, cât și practică al acestui fenomen social. Acest fapt determină o influență directă asupra modului în care este manifestată încrederea societății în autoritățile publice. Cercetarea integrității este una de interes sporit, inclusiv din considerentul ca aceasta reprezintă un fenomen multidimensional, aflând-se în strânsă conexiune nu numai cu domeniul juridic, ci și cu alte domenii, cum ar fi cel social și psihologic, dat fiind faptul că integritatea reprezintă în primul rând o valoare și tendință a societății, fiind nu doar un standard de apreciere a persoanei care are implicare în funcționalitatea instituțiilor publice.

Relevanța, valoarea teoretico-practică a investigației în cauză, este determinată de cerințele contemporane cu impact politico-juridic al integrității asupra carierei politice, administrative și profesional-juridice. Încadrarea juridică a termenului „integritate” acordă posibilitate de a preîntâmpina abuzurile în cariera publică, de a eficientiza lupta cu corupția și de a fortifica competențele juridice a unui regim juridic democratic și transparent. Atât la nivel personal, cât și organizațional, integritatea contribuie la formarea unei societăți mai echitabile și la construirea relațiilor bazate pe încredere reciprocă. Acest raționament este aplicabil tuturor domeniilor, atât social, cât și în domeniul juridic. Aprecierea teoretică a naturii integrității va permite identificarea unor reglementări juridice prin propuneri de lege ferendă, destinate întăririi încrederii în justiție și autoritățile publice, precum și eficientizării activității autorităților statale.

Importanța problemei științifice abordate rezidă în impactul său politico-juridic asupra carierei publice, administrative și juridice, fiind un instrument esențial în prevenirea abuzurilor, combaterea corupției și consolidarea unui regim contemporan democratic, transparent. Ancorată în principii morale și etice, integritatea capătă valoare practică prin comportamentul onest și

responsabil, contribuind la încredere în justiție și autorități publice. Analiza teoretică a integrității permite sistematizarea conceptelor relevante, identificarea unor reglementări eficiente și propuneri legislative care să fortifice încrederea societății și să eficientizeze funcționarea autorităților statale.

Identificarea problemei științifice. Problema științifică propusă spre examinare în prezenta lucrare rezidă în demonstrarea *valorii integrității ca fenomen și instituție juridică în sistemul juridic național, fapt care a generat analiza impactului nivelului de reglementare juridică a integrității asupra încrederii cetățenilor în instituțiile publice, cât și identificarea și analiza deficiențelor reglementărilor juridice și a mecanismelor de integritate pentru îmbunătățirea nivelului general de integritate.*

Ipoteza de cercetare. Urmare a formulării problemei științifice propuse spre examinare, lansăm spre verificare următoarea ipoteză de cercetare: *există o corelație semnificativă între nivelul de reglementare juridică a integrității și încrederea societății în autoritățile publice, iar identificarea și corectarea problemelor în sistemul național de integritate contribuie la consolidarea nivelului de integritate. Integritatea are un impact semnificativ asupra statutului profesional juridic al instituțiilor/autorităților publice/statului și identificarea și perfecționarea procedurilor juridice de control, cât și analiza profundă a mecanismelor de prevenire a abuzurilor în procesul de verificare a integrității, contribuie la reducerea situațiilor de lipsă de integritate și drept consecință la sporirea nivelului de încredere a societății în autoritățile/instituțiile publice.*

Scopul prezentei teze îl constituie cercetarea profundă a fundamentelor teoretico-practice solide ale integrității, în calitate de fenomen și instituție juridică, în vederea aprecierii și înțelegerii naturii integrității, așa cum se manifestă în activitatea agenților publici, prin determinarea componentelor și condițiilor de exprimare a acestui fenomen. Identificarea acestora va impulsiona eficiența mecanismelor de asigurare a integrității și va determina creșterea încrederii în autoritățile și instituțiile statului. Prin urmare, este necesară o determinare clară a conceptului de integritate pentru agenții publici. În funcție de esența integrității, urmează a fi stabilite obiectivele și metodele de funcționare a autorităților, prin prisma corespunderii criteriului de integritate, având drept scop consolidarea eficienței funcționale a acestora prin intervenții de modernizare, optimizare și ajustare normativ-juridică.

Realizarea scopului propus prezumă atingerea următoarelor **obiective**: *Evaluarea doctrinei și cadrului normativ juridic în vederea stabilirii semnificațiilor noțiunii de integritate și a impactului asupra statutului profesional juridic al agentului public; Analiza dualității conținutului noțional al integrității; Stabilirea, analiza și clasificarea principiilor aferente domeniului integrității; Definirea/clarificarea cu privire la subiecții supuși controlului/verificării integrității în cazurile reglementate de cadrul normativ aferent domeniului de cercetare; Determinarea*

particularităților controlului integrității și a unor proceduri juridice definite, în condițiile identificării situațiilor de lipsă de integritate; Determinarea și analiza consecințelor încălcării clauzei de integritate.

Prezentarea metodologiei de cercetare. Studiul integrității în sistemul juridic național, având un caracter interdisciplinar, îmbină abordări teoretice, filosofico-juridice și comparative pentru a evalua rolul acesteia în activitatea funcționarilor publici și impactul asupra carierei profesionale și politice a cetățenilor. Cercetarea a utilizat metode istorice, comparative, logico-sistemice, sociologice și cantitative pentru analiza normelor juridice, a impactului social și a datelor statistice, având ca scop perfecționarea reglementărilor legale, consolidarea încrederii sociale și îmbunătățirea aplicării practice a integrității ca fenomen juridic și social.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Pe parcursul cercetării s-a constatat, că în prezent, știința juridică identifică cercetări doctrinare insuficiente și care nu sunt posibile de integrat într-un sistem complex, capabil să ofere soluții la subiectele de referință ce ar clarifica natura juridică a instituției integrității, manifestării ei teoretico-practice, în scopul realizării ei în viața social-juridică contemporană, delimitarea tuturor problemelor, elucidarea cauzelor și condițiilor de manifestare a situației actuale a instituției integrității și fundamentarea ei teoretico-practică în sistemul juridic național. Subiectul cercetat este de actualitate, având în vedere tendința de aderare a Republicii Moldova la standardele internaționale și Uniunea Europeană, ceea ce impune schimbări radicale și cerințe de asigurare a integrității în toate domeniile.

Noutatea și originalitatea științifică. Pe parcursul cercetării s-a constatat că, în prezent, știința juridică dispune de cercetări doctrinare insuficiente, greu de integrat într-un sistem complex capabil să clarifice natura juridică a instituției integrității, manifestările ei teoretico-practice și aplicarea în viața social-juridică contemporană. De asemenea, este necesară delimitarea problemelor și fundamentarea teoretico-practică a instituției integrității în sistemul juridic național. Subiectul cercetării este deosebit de actual, mai ales în contextul aderării la standarde internaționale și Uniunea Europeană, unde Republica Moldova trebuie să implementeze schimbări radicale, prioritizând cerințele de integritate în toate domeniile.

Astfel, în procesul de investigație au fost obținute următoarele rezultate: *a fost efectuată analiza doctrinară și legislativă a noțiunii și esenței a fenomenului integrității; a fost prezentată analiza caracterului dual al integrității; au fost determinate, analizate și clasificate principiile integrității; a fost delimitat cercul subiecților supuși controlului/verificării integrității; s-a stabilit caracterul specific al răspunderii pentru încălcarea clauzei de integritate, cât și consecințele încălcării acesteia; au fost determinate particularitățile controlului integrității și a unor proceduri juridice definite, în condițiile identificării situațiilor de lipsă de integritate, perfecționarea*

reglementărilor juridice materiale și procedurale ale fenomenului integrității; au fost elaborate propuneri de perfecționare a reglementărilor juridice materiale și procedurale ale statutului avertizorului de integritate; evidențierea aspectelor problematice constatate per ansamblu ale sistemului național de integritate și elaborarea recomandărilor de îmbunătățire a acestuia.

Importanța teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării sunt determinate de actualitatea şi noutatea sa științifică și derivă din rezultatele științifice obținute, sintezele şi analizele realizate pe parcursul cercetărilor, precum şi concluziile şi recomandările formulate la finele lucrării. Rezultatele subiectului cercetat identifică un impact dublu. Este determinată clar natura integrității, impactului ei diferit asupra statutului juridic al subiecților implicați în procesul de guvernare, administrare și justiție, în scopul identificării și perfecționării mecanismelor juridice eficiente orientate spre evaluarea, constatarea și verificarea integrității.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere sunt prezentate într-o formă succintă, sistematizată, prin prisma concluziilor generale și a recomandărilor. Argumentele de rigoare au fost prezentate în conținutul lucrării, dar și consecvent, în publicații științifice, dintre care articole în reviste științifice și materiale ale conferințelor naționale și internaționale. Teza a fost elaborată și discutată în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice și Economice a Universității de Stat din Moldova. Rezultatele cercetării au fost aprobate de Comisia de îndrumare și de Departamentul Drept Public al Facultății de drept a Universității de Stat din Moldova.

Volumul și structura lucrării. Structural, teza este alcătuită din: adnotare, introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie. Volumul total al lucrării este de 216 pagini (193 pagini de text de bază), iar lista surselor bibliografice se rezumă la 188.

Cuvinte-cheie: integritate, Autoritatea Națională de Integritate, declararea averii și intereselor personale, conflict de interese, evaluarea integrității financiare și etice.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea cuprinde reperele conceptuale ale tezei, cu privire la: actualitatea și importanța temei cercetate, gradul de cercetare a temei, scopul și obiectivele lucrării, identificarea problemei științifice propuse spre soluționare, ipoteza de cercetare lansată spre verificare, noutatea științifică a lucrării, sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese, importanța teoretică și valoarea aplicativă a tezei, precum și suportul științific privind aprobarea rezultatelor cercetării.

Capitolul I este denumit ***„Fenomenul integrității în analiza doctrinară și în reglementările normativ-juridice*"** și reprezintă o analiză dublă a fenomenului integrității și noțiunilor care sunt oferite „integrității". Primul paragraf - *Realizări doctrinare în materia integrității caracteristice sistemului juridic național,* este dedicat sistematizării realizărilor doctrinare privind integritatea în sistemul juridic. Analiza doctrinei juridice naționale și internaționale a oferit o retrospectivă asupra fenomenului integrității, conturând conceptul juridic al acestuia și principiile care caracterizează instituția juridică a integrității.

Deși numărul lucrărilor dedicate integrității este redus, majoritatea autorilor din Republica Moldova, România, cât și alte țări: Novac, T., Pârțac, O., Boguș, A., Mostovei T., Ciobanu R., Cobîneanu, S., Avornic G., Aramă E., Postu I., Hlipca, A., Negru, A., Vocila A., Alistar, V., Iuga, M., Petcu R. I.,Lachi C., Danileț C., ș.a.) o definesc ca un set de valori personale. Totuși, în literatură lipsește o definiție clară și concisă a integrității ca fenomen sau instituție juridică, precum și o formulare concretă a elementelor acesteia..

Aprecierea teoretică a naturii integrității va permite identificarea perspectivelor de reglementare juridică, valorificate prin propuneri de lege ferendă, orientate spre fortificarea încrederii în justiție, în autoritățile publice și spre eficientizarea organizațională și funcțională a acestora. Integritatea reprezintă o noțiune complexă, situându-se la limita de interferență între aspectele morale și juridice, fapt care creează un interes sporit pentru studierea acestui fenomen.

Integritatea, ancorată în principii morale și etice, se concretizează prin adoptarea normativă a regulilor de comportament onest, responsabil și transparent, contribuind la formarea unei societăți echitabile și la construirea relațiilor fundamentate pe încredere reciprocă. Cultura juridică nu poate fi instituită prin lege și nici impusă de stat prin instrumente administrative, ci izvorăște din experiențele umane comune legate de funcționarea statului prin intermediul instituțiilor sale, care elaborează și aplică normele de drept[1]. Evaluarea teoretică a naturii integrității constituie baza identificării perspectivelor de reglementare juridică și generării de propuneri de lege ferendă

[1] AVORNIC, Gh, VACULOVSCHI, Gh. Excesul de reglementare juridică. In: *Revista Națională de Drept*, 2019, nr. 10-12(228-230), pp. 119-123. ISSN 1811-0770. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.3742929

pentru consolidarea încrederii în justiție și autoritățile publice, precum și pentru eficientizarea acestora din punct de vedere organizațional și funcțional. Analiza teoretică a integrității facilitează sistematizarea noțiunilor și clasificărilor esențiale, contribuind la formularea unor definiții clare și explicite. Fundamentarea teoretică influențează aplicarea practică a integrității, orientând normele juridice spre o aplicare corectă și o evaluare critică a situațiilor juridice care implică integritatea..

Deși termenul de integritate este prezent în sistemul juridic al Republicii Moldova, se resimte necesitatea unei analize ample, de natură teoretico-practică, care să asigure o gestionare corectă și eficientă a terminologiei din domeniu, precum și a manifestării instituționale (atât organizaționale, cât și funcționale) a autorităților competente. Totodată, o definire complexă a integrității, ca noțiune multiaspectuală, ar facilita crearea unui reper consolidat pentru respectarea acesteia și pentru asigurarea unui control adecvat al conformității.

Importanța problemei discutate este susținută de necesitatea unui studiu științific, care să prezinte integritatea ca un rezultat semnificativ al legalității și profesionalismului în percepția socială. Aceasta devine, astfel, un fundament pentru aprecierea și validarea juridică. Promovarea integrității este una esențială atât pentru fundamentarea ei în calitate de o valoarea morală a societății *per ansamblu* și instituție juridică, cât și pentru consolidarea statutului agentului public, manifestându-se drept criteriu fundamental de selecție ale acestora la funcțiile în cadrul entităților publice.

Al doilea paragraf - *Reflectarea normativ-juridică și analiza situației practice a integrității în sistemul juridic național* - a fost orientat spre reflectarea normativă și analiza situației practice a integrității în sistemul juridic național, fiind supuse analizei reglementările juridice ale fenomenului integrității.

Este de menționat că un prim pas în vederea consolidării sistemului național de integritate a fost fortificarea mecanismului de declarare și verificare a averilor, intereselor personale, conflictelor de interese, incompatibilităților, al cadourilor, prin adoptarea la 17.06.2016 a unui nou pachet de legi de integritate, şi anume a Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate[2], precum şi a Legii cu privire la declararea averii și intereselor personale[3]. Totodată, a fost adoptată și Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017[4], fiind precedată de Legea nr. 90-XVI din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției (abrogată)[5].

[2] Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate: nr. 132 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 511.
[3] Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 513.
[4] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
[5] Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei: nr. 90 din 25.04.2008. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2008, 103-105 art. 391

Actele normative în vigoare ne oferă o imagine generală despre fenomenul integrității. Pornind de la Constituția Republicii Moldova[6], constatăm că acest act nu face referire directă la integritate, însă, în mod indirect aceasta își găsește reflecția în prevederile constituționale. De asemenea, menționăm Legea integrității[7]. Acest act normativ reglementează mai multe categorii de integritate, divizând-o în integritatea în sectorul public și cel privat, cât și integritatea politică și integritatea profesională. Un alt act normativ și anume Legea privind evaluarea integrității instituționale nr.325 din 23.12.2013[8], stabilește scopul, principiile, mijloacele, metodele, procedurile și efectele juridice ale evaluării integrității instituționale în cadrul entităților publice.

Referindu-ne la Legea privind avertizorii de integritate[9], constatăm că aceasta nu definește în mod direct integritatea. Totuși, analizând noțiunea de *avertizare de integritate* dată în art.3 menționăm că aceasta reprezintă „dezvăluirea unor informații obținute în context profesional, referitoare la încălcări ale legii care amenință ori prejudiciază drepturile unei persoane sau interese ocrotite de lege, înregistrată în Registrul dezvăluirilor privind încălcări ale legii". Cu referire la cadrul normativ conex, și în special Legea privind declararea averii și a intereselor personale[10] și Legea cu privire la Autoritatea Naţională de Integritate[11] se constată că aceste acte nu furnizează nicio definiție a integrității, sub nicio formă. Potrivit Standardelor naţionale de control intern în sectorul public (SNCI) 1 „Integritatea presupune comportamentul, realizarea atribuțiilor profesionale și luarea deciziilor de către managerii și angajații entității publice în mod etic, cu respectarea interesului public și a legislației în vigoare"[12] . Deși avem o definiție mai clară, aceasta rămâne incompletă. Pe baza interpretării logice și a analizei generale a noțiunilor prezentate în actele normative, putem concluziona că, deși conceptul de integritate este abordat în mai multe acte legislative, niciun act normativ în vigoare în Republica Moldova nu furnizează o definiție clară și specifică a integrității ca fenomen distinct.

Capitolul II este dedicat analizei ***Valorii și esenței integrității în statul de drept contemporan***. În primul paragraf - *Integritatea ca element esențial al bunei guvernări,* ne-am

[6] Constituția Republicii Moldova: nr. 01 din 29.07.1994. În*: Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1, art. 05.
[7] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
[8] Legea privind evaluarea integrității instituţionale: nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287, art. 586.
[9] Legea privind avertizorii de integritate: nr. 165 din 22.06.2023. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova,* 2023 Nr. 267-270 art. 451
[10] Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 513
[11] Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate: nr. 132 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 511.
[12] Ordinul Ministerului finanțelor cu privire la aprobarea Standardelor naţionale de control intern în sectorul public: nr.189 din 05.11.2015. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova,* 2015, nr. 332-339, art. 2391

propus să studiem integritatea ca un aspect definitoriu al justiției contemporane. Pentru buna guvernare integritatea este un obiectiv ce urmează a fi realizat[13]. O guvernare eficientă contribuie semnificativ la menținerea ordinii publice, iar ordinea publică asigurată facilitează configurarea unui mediu propice pentru implementarea unei guvernări de calitate

Prin Legea nr.229/2010 privind controlul financiar public intern conceptul de „bună guvernare" și-a extins aria de aplicabilitate, însumând atât activitățile Guvernului, cât și ale entităților publice. În sensul dat o buna guvernare pusă în responsabilitatea Guvernului se va baza în prim plan pe un Sistem Național de Integritate (SNI). SNI este un tablou holistic al guvernării unui stat care reflectă conformarea acesteia la rigorile transparenței, integrității şi responsabilității[14].

În legislația națională buna guvernare este definită în Legea privind controlul financiar public intern nr.229 din 23.09.2010. Astfel, „*buna guvernare* este modul de a guverna prin care se asigură atingerea obiectivelor cu respectarea principiilor de transparență şi răspundere, economicitate, eficiență şi eficacitate, legalitate şi echitate, etică şi *integritate*"[15].

La nivel de cadru normativ, Republica Moldova a preluat tendința internațională în reglementarea bunei guvernări. Cu titlu de concluzie menționăm că integritatea, în contextul relației cu buna guvernare, constituie o componentă esențială a acesteia, contribuind semnificativ la asigurarea și respectarea principiilor unei guvernări eficiente. Într-o societate democratică, integritatea reprezintă fundamentul moral și etic al acțiunilor desfășurate de către autorități și funcționari publici, având un impact direct asupra calității guvernării.

Al doilea paragraf reprezintă analiza *Dualității conținutului noțional al integrității***.** Analiza acestui subiect ne-a permis să stabilim că integritatea ca fenomen social dar ca și instituție juridică cunoaște o îndelungată dezvoltare. Societatea deseori nu face diferență între moralitate și drept, acestea fiind elemente de completare reciprocă, aspectele prioritare ale cărora sunt reglementate prin intermediul legislației. Moralitatea internă a dreptului face posibilă însăși existența dreptului ca drept și reclamă obligația morală a cetățenilor de a-l respecta[16]. În analiza fenomenului integrității, devine evidentă și esențială aprecierea valorii dreptului în raport cu moralitatea,

[13] CIOBANU, R. Cultura juridică [ne] ajunsă la maturitate. O necesitate de revalorizare? In: 100 de ani de la adoptarea constitutiei Romaniei de la 1923. Evolutii context si perspective europe in Romania si Republica Moldova, 24 martie 2023, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2023, pp. 41-52. ISBN 978-9975-62-577-7 (PDF). DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.8412697

[14] Raportul: Sistemul Național de Integritate Moldova 2014, [online]. ©2018 [citat 10.07.2024]. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/sna_activitati/raportul_ti-moldova_sistemul_national_de_integritate-2014.pdf

[15] Legea privind controlul financiar public intern: nr.229 din 23.09.2010. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 231-234 art. 730

[16]ARAMĂ, E., COPTILEȚ, V.. Interpretarea dreptului: act de cunoaștere sau de voință? In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2024, nr. 3(173), pp. 22-27. ISSN 1814-3199. DOI: https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_03

explorând interconexiunea dintre drept și moralitate în contextul integrității. Această abordare pune în discuție ideea că integritatea nu poate fi cu adevărat realizată în absența unei fundamentări morale solide. Valoarea socială aparține sferei emoționale a spiritului uman, ea nu poate fi cuprinsă în actele cunoașterii decât în mod inadecvat, incomplet[17].

Prin urmare, putem face concluzia, că *integritatea*, în lumina analizelor efectuate, poate fi caracterizată printr-un aspect dublu, evidențiindu-se atât ca *o stare morală a subiectului*, reprezentată printr-un ansamblu de calități morale specifice individului, cât și ca *un principiu-element al dreptului, o instituție juridică* esențială pentru exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Din perspectiva legiuitorului, omisiunea de a oferi o definire rigidă pentru noțiuni etico-morale precum integritatea poate reflecta încrederea în capacitatea societății de a evolua și de a-și adapta standardele etice. Într-un context juridic, integritatea poate fi înțeleasă ca fiind mai mult decât respectarea strictă a legilor și regulamentelor. Ea poate implica, de asemenea, angajamentul față de principii morale înalte și respectul pentru valorile fundamentale care definesc o societate. Prin urmare, în teză venim cu recomandarea ca prevederile art.3 al Legii integrității nr.82 din 25.05.2017 să fie completate cu noțiunea „integrității", care va conține în sine elementele fundamentale ale acesteia, fiind o noțiune generală pentru toate categoriile acestui fenomen, cum ar fi: „*integritatea – capacitatea agentului public de a desfășura activitatea sa profesională cu respectarea interesului public, a supremației Constituției Republicii Moldova, legii și normelor de etică și deontologie, cu asigurarea respectării în activitatea sa a profesionalismului, regimul de toleranță zero la corupție și regimului juridic al declarării averii și intereselor personale*". Suntem convinși că noțiunea de integritate nu poate fi redusă la un cadru strict juridic, ci trebuie să fie înțeleasă și apreciată în contextul dimensiunii etice și morale, cu recunoașterea faptului că evoluția și aplicarea acesteia sunt influențate de dinamica și schimbările în percepțiile etice ale societății.

Al treilea paragraf - *Particularitățile principiilor caracteristice fenomenului integrității* reprezintă analiza principiilor integrității. „În concepția actuală a dreptului un loc important ocupă paradigma sistemului juridic structurat pe baza principiilor generale ale dreptului, […] principiile sunt metanorme, principii de cunoaștere, a dreptului pentru a interpreta dreptul […] izvoare ale dreptului"[18]. Referindu-ne la integritate, ca un fenomen aparte a dreptului, aceasta se întemeiază pe idei, concepții și reguli, acestea fiind începuturi care exprimă particularitățile esențiale ale

[17] POSTU, I., ICHIM, R. G. Câteva reflecții pe marginea conceptului de valoare socială. In: Studii Juridice Universitare, 2016, nr. 3-4(35-36), pp. 143-148. ISSN 1857-4122.

[18]ARAMĂ E. Repere metodologice ale jurisprudenței europene. În: De la aderare la integrarea României în Uniunea Europeană. Simpozion (I; 2008, Brașov.) Psihomedia:. 2008, Integrare și reformă în administrație și justiției, ISBN : 978-973-1753-69-0

integrității. Dl profesor Negru A. în lucrarea sa „*Aprecieri de esenţă a principiului consolidării justiţiei*” se pronunță asupra integrității atribuind-o, în rând cu independența și imparțialitatea, la *principiile fundamentale ale justiției* care identifică standarde de calitate, caracteristice justiției. Justiția trebuie să promoveze și să dea dovadă de integritate[19]

Analizând principiile de integritate, am ajuns la concluzia că, reieșind din specificul lor, acestea pot fi clasificate în 2 categorii: *principiile de integritate generale,* la care pot fi atribuite: legalitatea; respectarea drepturilor şi a libertăţilor fundamentale ale omului, a demnității umane şi profesionale; principiul egalității; tratamentul nepărtinitor, echitabil şi nediscriminatoriu; respectarea vieții private şi protecția datelor cu caracter personal, onestitatea și corectitudinea, deschiderea și transparența. A doua categorie sunt *principiile de integritate speciale,* cum ar fi: buna administrare, tratamentul egal al cetățenilor, respectarea drepturilor acestora, supremația interesului public și responsabilitatea.

De asemenea, principiile de integritate pot fi divizate în: *principiile integrității instituționale* (legalitatea; prezumția bunei credințe a subiecților evaluării integrității instituționale; prezumția integrității instituționale a entităților publice; transparența rezultatelor evaluării integrității instituționale) și *principiile integrității profesionale* (legalitatea, respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale, a demnității umane și profesionale; stabilirea echilibrului just între drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, pe de o parte, și ale agenților publici, pe de altă parte; tratamentul nepărtinitor, echitabil și nediscriminatoriu al agenților publici supuși testării).

De asemenea, principiile integrității pot fi clasificate, rezultând din criteriul - cui este adresată aplicarea lor (adresatul integrității). Astfel, principiile de integritate por fi divizate în *principiile de integritate adresate persoanelor ce efectuează controlul respectării clauzei de integritate*, cât și cele care sunt *adresate subiecților supuși controlului*. Prin urmare, la *prima categorie* atribuim așa principii, cum ar fi: cultivarea şi consolidarea climatului de integritate instituțională, precum şi pentru sancționarea lipsei de integritate profesională; echilibrarea justă dintre drepturile omului ale persoanelor exponente ale interesului public; prezumția integrităţii profesionale a agenţilor publici şi a integrităţii instituţionale a entităţilor publice, ș.a.

Cu privire la *subiecții supuși controlului integrității*, acestora le sunt aplicabile următoarele principii: tratamentul nepărtinitor, echitabil şi nediscriminatoriu al agenţilor publici supuși testării; prezumția de bună-credinţă a subiecţilor evaluării integrităţii instituţionale; prezumţia integrităţii

[19] NEGRU, A. Aprecieri de esenţă a principiului consolidării justiţiei. În Legea şi viaţa, nr.11, Chișinău, 2012 [online], p.20, ISSN 1810-309X,[citat 20.02.2022]. Disponibil: http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/11-md/11-md.pdf

instituţionale a entităţilor publice; transparenţa rezultatelor evaluării integrităţii instituţionale, respectarea vieții private și protecția datelor cu caracter personal ș.a.

Capitolul III – Manifestarea integrității în dreptul intern al Republicii Moldova este structurat în trei compartimente de cercetare. Primul paragraf, denumit *Asigurarea integrității prin controlul acesteia,* este orientat spre cercetarea arhitecturii și eficienței controlului integrității. Legislația în domeniul integrității (cum ar fi Legea integrității, Legea privind evaluarea integrității instituţionale, Legea privind declararea averii și a intereselor personale, etc.) nu definește controlul integrității printr-o noțiune unică formulată. Legea integrității prevede că controlul integrității instituționale este efectuat prin două metode: control intern și control extern. În Legea integrității regăsim: măsuri de asigurare\cultivare a integrității; măsuri de consolidare a integrității și măsuri de control al integrității. De asemenea, legislația în domeniul integrității și anticorupției dispune controlul integrității instituționale și controlul integrității profesionale (testarea integrității profesionale, controlul averii și intereselor, incompatibilității etc.). Dar noțiunea nemijlocită a controlului lipsește.

Totuși Metodologia de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor[20] oferă explicația scopului controlului integrității și anume „... implementarea eficientă a standardelor de integritate, descurajarea comportamentului coruptibil în serviciul public, stimularea responsabilității subiectului declarării averii și intereselor personale în procesul decizional, sporirea prestigiului organizațiilor publice și catalizarea procesului de implementare a principiilor bunei guvernări.” [21]

Urmare a analizei prevederilor din Metodologia de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor, conchidem că există 2 categorii de temeiuri pentru efectuarea controlului. Primul este existența unei sesizări în vederea semnalării unor încălcări și a doua este procedura de verificare a declarațiilor de avere și interese personale (DAIP). Menționăm că este lipsită de consecvență utilizarea în Metodologie a noțiunilor de „control” și „verificare”.

[20] Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor: nr.9 din 14.02.2022. Autoritatea Națională de integritate, [online]. [citat 01.03.2022]. Disponibil: https://ani.md/sites/default/files/Ord.9%20din%2014.02.2022%20Metodologia%20controale.pdf

[21] Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor: nr.9 din 14.02.2022. Autoritatea Națională de integritate, [online]. [citat 01.03.2022]. Disponibil: https://ani.md/sites/default/files/Ord.9%20din%2014.02.2022%20Metodologia%20controale.pdf

Metodologia de efectuare a verificărilor și controalelor către inspectorii de integritate[22] de asemenea operează cu ambele noțiuni, noțiunea „verificare” fiind atribuită la DAIP, cea de „control” la controlul integrității. Aceste noțiuni în cadrul legal conex domeniului integrității demonstrează ambiguitatea sau imprecizia acestor termeni, care pot fi interpretați diferit, ceea ce lasă loc divergențelor referitor la situațiile când se efectuează control și când verificarea.

Al doilea paragraf - *Subiecții supuși controlului de integritate.* Considerăm necesar să expunem opinia că, subiecții integrității nu sunt numai persoanele supuse controlului sau evaluării activității, cercul subiecților implicați într-un mod sau altul în relațiile ce vizează integritatea fiind unul destul de larg.

Articolul 3 din Legea privind declararea averii și a intereselor personale, prevede categoria de subiecți ai declarării averii și a intereselor personale[23]. Cadrul normativ prevede că toți subiecții menționați în lege urmează a fi introduși în Registrul electronic al subiecților declarării averii şi a intereselor de către personale responsabile din cadrul serviciului resurse umane din entitățile în care activează subiecții declarării. În afară de categoriile evidente de subiecți ai integrității, considerăm necesar să menționăm că, averea și interesele personale se declară inclusiv și de către următoarele categorii de persoane[24]: membrii de familie; concubin/concubină; părinți/socri sau copii majori; persoană apropiată; donatorul și comodantul și alte persoane – prin prisma prevederilor Metodologiei de efectuare a verificărilor și controalelor de către inspectorii de integritate din 2024[25]. Persoanele menționate mai sus sunt subiecții declarării doar indirect, fiind incluse în declarațiile subiecților, ultimii fiind mai mult implicați în aspectele ce vizează interesele personale.

Cu referire la integritatea politică, menționăm că legislația Republicii Moldova privind integritatea politică prevede o serie de restricții în ceea ce privește posibilitatea de a candida la alegeri pentru persoanele care au fost implicate în activități ilegale sau care au fost membri ai unui partid politic declarat neconstituțional. Prin introducerea unor criterii adecvate și evaluări individuale eficiente, se garantează că doar cei care au amenințat direct Constituția și integritatea statului democratic vor fi restricționați. În plus, oferirea unor garanții procedurale complete asigură transparența și echitatea procesului, permițând celor afectați să își apere drepturile și să conteste

[22] Metodologia de efectuare a verificărilor și controalelor către inspectorii de integritate, aprobată prin Ordinul ANI nr.8 din 24.01.2024, [online]. [citat 20.02.2024]. Disponibil: https://ani.md/sites/default/files/Metodologia.PDF
[23] Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 513.
[24] ibidem
[25] Metodologia de efectuare a verificărilor și controalelor către inspectorii de integritate, aprobată prin Ordinul ANI nr.8 din 24.01.2024, [online]. [citat 20.02.2024]. Disponibil: https://ani.md/sites/default/files/Metodologia.PDF

deciziile. Aceste măsuri contribuie la consolidarea democrației și la menținerea încrederii publicului în sistemul electoral și în instituțiile statului.

De asemenea, în teză este analizată și evaluarea *integrității instituționale.* În cazul integrității instituționale, legiuitorul a stabilit explicit că „subiecţi ai evaluării integrităţii instituţionale sânt entitățile publice, organele de autoadministrare, agenţii publici, Centrul Naţional Anticorupţie şi Serviciul de Informaţii şi Securitate. Evaluarea integrității instituţionale se efectuează în privința entităţilor publice şi prevede posibilitatea aplicării testelor de integritate profesională agenţilor publici.[26]" Evaluarea integrității instituționale este un instrument important pentru prevenirea și combaterea corupției. Prin identificarea riscurilor de corupție și prin emiterea de recomandări de îmbunătățire a climatului de integritate instituțională, evaluarea poate contribui la crearea unei societăți mai transparente și mai responsabile.

Al treilea paragraf - *Integritatea - condiție obligatorie pentru activitatea într-o funcție publică.* Legislația în domeniul integrității prevede necesitatea prezentării cazierului de integritate sau certificatului de integritate. Potrivit Legii integrității, la solicitarea conducătorilor entităților publice, în cazul procedurilor de angajare prin concurs, sau a persoanelor fizice care intenționează să candideze pentru ocuparea funcțiilor publice eligibile, Autoritatea Naţională de Integritate eliberează certificate de integritate[27]. Acesta include detalii despre actele de constatare rămase definitive în ultimii 3 ani, referitoare la averile nejustificate, conflictele de interese consumate și restricțiile încălcate. Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale prevede că „cazierul privind integritatea profesională a agenţilor publici se ține de către Centrul Naţional Anticorupţie şi Serviciul de Informaţii şi Securitate, care eliberează informaţii la solicitare" [28]. De asemenea, se precizează că scopul cazierului de integritate este de a ține evidența rezultatelor testării integrității profesionale.

Legiuitorul, pentru a consolida integritatea viitorilor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, ai Consiliului Superior al Procurorilor și ai organelor specializate din cadrul acestora, a adoptat Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor[29], care prevede măsuri suplimentare de verificare și evaluare a integrității. Această lege, conținând reguli novatorii pentru

[26] Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale: nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287, art. 586.
[27] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
[28] Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale: nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287, art. 586.
[29] Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor: nr. 26 din 10.03.2022. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 72 art. 103.

legislația Republicii Moldova, stabilește că „evaluarea integrității candidaților constă în verificarea integrității etice și a integrității financiare[30]" a viitorilor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, ai Consiliului Superior al Procurorilor și ai organelor specializate ale acestora.

În cazul dat, suntem în prezența unui nou model de certificat/cazier de integritate, sub formă de decizie motivată a Comisiei de evaluare. Însă, prevederile legii menționate în partea ce vizează controlul integrității candidaților, poartă un caracter destul de ambiguu și general. Cu titlu de exemplu, referindu-ne la „suspiciuni rezonabile" în contextul altui act normativ relevant și nou Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative[31], încă în anul 2022 în Opinia comună a Comisiei de la Veneția și a Directoratului general pentru drepturile omului și statul de drept (dgi) al Consiliului Europei adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 134-a sesiune plenară (Veneția, 10-11 martie 2023)[32] a calificat aceasta ca „o parte problematică". „Această normă presupune că concluziile CE nu stabilesc vinovăția persoanei vizate, nici nu atrag direct răspunderea penală, ceea ce ar necesita cel mai probabil un alt standard de probă (mai înalt)."[33] În teză este prezentată o analiză amplă cu privire la aspectele problematice enunțate. Analiza tuturor prevederilor prezentate în teză, arată complexitatea procesului selecției candidaților la orice funcție publică. Totodată, ținând cont de multiplele modificări recente a cadrului normativ, deducem că determinarea integrității candidatului indiferent de funcție este unul complicat în sensul atât aprecierii nivelului de integritate al acestuia, cât și respectarea drepturilor candidatului.

Capitolul IV este denumit **C*ontracararea tentativelor de încălcare a clauzei de integritate*** și include patru paragrafe și concluzii. Primul paragraf cu titlul *Activități și zone de risc ce discreditează integritatea*. Integritatea într-un stat de drept este unul din fenomenele principale, iar evaluarea și diminuarea riscurilor influenței negative ce pot afecta integritatea este una dintre prioritățile administrației publice. Legea integrității[34] operează cu două definiții în acest sens „factor de risc" și „risc de corupţie". De asemenea, legea clasifică riscurile în cele „viitoare" și în cele „existente".

---

[30] Ibidem

[31] Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative: nr. 252 din 17.08.2023. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 325-327 art. 581

[32] CDL-AD(2023)005-e Republic of Moldova - Joint opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on the draft Law on the external assessment of Judges and Prosecutors, adopted by the Venice Commission at its 134th Plenary Session (Venice, 10-11 March 2023)), [online].Council of Europe ©2014 [citat 10.12.2023]. Disponibil: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)005-e

[33] În Opinia din decembrie 2022, CDL-AD(2022)049, Comisia de la Veneția a insistat asupra faptului că ar trebui utilizat cuvântul dubii „serioase" (și nu „rezonabile") - a se vedea para. 32.

[34] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.

Un element esențial în analiza riscurilor de corupție este identificarea provenienței acestora. Metodologia[35] explică faptul că riscurile de corupție pot apărea din cauza legislației care conține factori de risc, care pot fi generați fie de un limbaj defectuos al textului reglementării, fie de absența sau insuficiența mecanismelor de prevenire a corupției. Acești factori de risc pot include modul în care sunt stabilite procedurile, competențele, atribuțiile și drepturile. Astfel, o formulare neclară sau ambiguu în legislație poate crea oportunități pentru acte de corupție, subliniind importanța unei redactări precise și a unor măsuri preventive adecvate în elaborarea actelor normative. Metodologia prezintă și o tipologie a factorilor de risc.

De asemenea, Legea integrității prevede că este necesară ținerea evidenței riscurilor de corupție care conține în sine „...descrierea activităţii vulnerabile […]; riscul de corupţie […]; reacția la risc şi acțiunea entităţii publice; responsabilul de acțiune; termenul de implementare a acţiunii”[36]. Conform Standardelor Naționale de Control Intern în Sectorul Public (SNCI) 9, entitățile publice trebuie să analizeze activitățile vulnerabile care, din natura lor, implică riscuri crescute de corupție.[37] Totodată, legiuitorul prevede și efectuarea unui control extern al riscurilor de corupție. Acest proces implică descrierea factorilor care contribuie la apariția riscurilor identificate, precum și analiza consecințelor asociate acestora. În plus, evaluarea are rolul de a oferi recomandări concrete pentru diminuarea riscurilor de corupție, promovând astfel un mediu mai integru și mai responsabil în cadrul instituțiilor publice[38].

Procedura evaluării continue cu „descrierea riscurilor de corupţie identificate și, după caz, confirmate în cadrul testării integrităţii profesionale şi analiza factorilor de risc ce sporesc probabilitatea materializării acestor riscuri se fac ţinându-se seama de factorii de risc externi, interni, operaționali şi individuali.[39]” Despre riscurile operaționale și individuale legea anterior nu conține prevederi și nu da explicație acestor termeni. Acestea fiind explicate în Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale. Metodologia de identificare a riscurilor de corupție în cadrul entităților publice, de identificare a agenților publici expuși acestor riscuri și de analiză a factorilor de risc care le generează prevede că CNA „…va selecta entitatea publică, după cel puţin două

[35] Metodologie de efectuare a expertizei anticorupție a proiectelor de acte legislative și normative. Centrul Național Anticorupție Moldova, [online]. © 2023 [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/Metod_de_efect_a_expertizei_anticoruptie_1.pdf
[36] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
[37] Ordinul Ministerului finanțelor cu privire la aprobarea Standardelor naţionale de control intern în sectorul public: nr.189 din 05.11.2015. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr. 332-339, art. 2391
[38] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
[39]Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.

dintre următoarele criterii: activitățile vulnerabile; statistica; contactul cu populația; neasigurarea climatului de integritate instituțională[40]".

Descrierea riscurilor de corupţie şi analiza factorilor de risc reprezintă etape importante în contracararea corupției. În ceea ce vizează în special descrierea riscurilor de corupţie identificate lege prevede câteva tipuri ale factorilor de risc[41]: „ *factori externi, factori interni, factori operaţionali*, regăsim și *factori individuali*". Descrierea riscurilor de corupţie va fi expusă în „matricea probabilității şi impactului", prin aplicarea metodei „scala calitativă". *În funcţie de impact,* riscul poate fi: *înalt* (grav), *mediu* și *scăzut* (minor).

O altă clasificare a riscurilor este grupată *în funcţie de probabilitate de apariţie* riscul poate fi[42]: de probabilitate *înaltă* de apariție (aproape sigur), de probabilitate *medie* de apariție (posibil), de probabilitate *mică* de apariţie (rar). Nivelul de expunere la riscuri de corupție este determinat printr-o combinație între probabilitatea de apariție a acestor riscuri și severitatea impactului pe care acestea l-ar putea avea. În funcție de plasarea riscurilor în matricea de evaluare, se dezvoltă măsuri adecvate de intervenție.

În contextul evaluării riscurilor de corupție, este esențial ca fiecare entitate publică să dispună de un plan intern de integritate. Legea integrității[43] prevede că scopul acestui plan este de a dezvolta și consolida climatul de integritate instituțională pe parcursul procesului de implementare, asigurând astfel un mediu mai transparent și responsabil, care să minimizeze riscurile de corupție și să promoveze buna guvernare. Prin identificarea și gestionarea acestor activități și zone de risc, entitățile publice pot lua măsuri pentru a reduce probabilitatea ca acestea să se producă. Aceste măsuri pot include: îmbunătățirea legislației și a practicilor administrative; implementarea de sisteme de integritate; educarea și sensibilizarea agenților publici și a cetățenilor cu privire la importanța integrității ș.a. Prin implementarea unui sistem de management al riscurilor entitățile publice pot contribui la crearea unei societăți mai transparente și mai responsabile.

Al doilea paragraf este denumit - *Consecințele încălcării clauzei de integritate*. Potrivit legislației în vigoare, respectarea regimului integru pentru subiecții integrității este una obligatorie în procesul desfășurării activității sale. Astfel, în vederea stabilirii esenței „clauzei de integritate"

[40] Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de identificare a riscurilor de corupţie în cadrul entităţilor publice, de identificare a agenţilor publici expuși acestor riscuri și de analiză a factorilor de risc care le generează. Nr.50 din 20.03.2018, [online]. Centrul Național Anticorupție Moldova, © 2023, [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://cna.md/public/files/Metodologia_de_evaluare_a_riscurilor.pdf

[41] Ibidem

[42] Ibidem

[43] Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de identificare a riscurilor de corupţie în cadrul entităţilor publice, de identificare a agenţilor publici expuși acestor riscuri și de analiză a factorilor de risc care le generează. Nr.50 din 20.03.2018, [online]. Centrul Național Anticorupție Moldova, © 2023, [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://cna.md/public/files/Metodologia_de_evaluare_a_riscurilor.pdf

urmează a fi studiate prevederile Legii privind evaluarea integrităţii instituţionale[44] nr. 325 din 23.12.2013 care stabilește scopul, principiile, mijloacele, metodele, procedurile și efectele juridice ale evaluării integrităţii instituţionale în cadrul entităţilor publice. Subliniem că noțiunea „clauză de integritate" în legislație nu este formulată"[45]. Ne permitem să operăm cu astfel de noțiune pentru simplificarea utilizării și explicării unui șir „cumulativ de prevederi legale ce țin de obligațiile aferente integrității"[46]. Exprimându-ne mai explicit, aceasta reprezintă „lista măsurilor sau interdicțiilor menite să asigure toate categoriile de integritate, specificate în legislație. Și în final, în linii generale și strict juridic, clauza de integritate și reprezintă manifestarea integrității[47]". Clauza de integritate include în sine ansamblul condițiilor ce ar confirma integritatea.

Legea integrității[48] în art. 3 operează cu mai multe noțiuni ce ne permit analiza acestei „clauze de integritate". Prin urmare, în lege regăsim noțiunea de „*incident de integritate"*[49]. Noțiunea dată ne permite să conturăm condițiile încălcării clauzei de integritate, acestea fiind limitate de timpul/perioada manifestării prin „împrejurări reale" or „în cadrul unui test de integritate profesională"[50]. Totodată, atragem atenția și la noțiunea de „*integritate politică*". Legiuitorul vine în cazul dat cu o noțiune mai îngustă și explică ca aceasta „reprezintă capacitatea concurenților electorali, […] a persoanelor care deţin o funcţie electivă sau o funcţie exclusiv politică de a-și desfășura activitățile în mod etic, liber de manifestări de corupţie, cu respectarea interesului public, supremaţiei Constituţiei Republicii Moldova şi a legii".[51]

Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale[52] operează cu așa noțiuni cum ar fi: integritatea instituțională și integritatea profesională. Astfel, respectarea necorespunzătoare, or în general, nerespectarea măsurilor ce asigură una din formele de integritate, prevăzute de legislația în vigoare reprezintă încălcarea clauzei de integritate. Prin urmare, constatăm că consecințele încălcării acestor măsuri reprezintă o materie de interes sporit de analiză. Studiind prevederile actelor normative, putem concluziona că consecințele nerespectării clauzei de integritate pot fi divizate în 2 categorii: survenirea *unei forme de răspundere*, cum ar fi disciplinară,

---

[44] Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale: nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287, art. 586.
[45] BACIU (CEBAN), O. Consecințele încălcării clauzei de integritate. In: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2022, nr. 2(61), pp. 53-60. ISSN 1857-2405. DOI: 10.52277/1857-2405.2022.2(61).09
[46] BACIU (CEBAN), O. Consecințele încălcării clauzei de integritate. In: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2022, nr. 2(61), pp. 53-60. ISSN 1857-2405. DOI: 10.52277/1857-2405.2022.2(61).09
[47] Ibidem
[48] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
[49] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360
[50] Ibidem
[51] Ibidem
[52] Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale: nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287, art. 586.

contravențională, penală sau civilă, alta fiind o *consecință specifică încălcării unei măsuri concrete* și reprezintă o consecință negativă aplicabilă în raport cu persoana care nu a respectat masurile specificate[53]. În sinteza conținutului analizei prezentate în lucrare, putem sublinia că, clauza de integritate ca concept nu este reglementată în legislația națională, fenomen care poate fi dedus din măsurile care sunt obligați să respecte toți subiecții integrității. Consecințele unei încălcări a clauzei de integritate sunt de natură complexă, conturate de o anumită formă de răspundere față de cei care încalcă această clauză, ori actele emise de aceștia.

Al treilea paragraf este dedicat analizei *Caracterului specific al răspunderii pentru încălcarea clauzei de integritate*. Conform legislației în vigoare, funcționarii publici au obligația de a respecta nu doar legile, ci și toate celelalte acte juridice relevante care reglementează raporturile sociale în care sunt implicați. Prin urmare, respectarea acestor reglementări contribuie la prevenirea abuzurilor și la promovarea unui climat de etică și integritate în administrația publică[54].

Răspunderea disciplinară a funcționarilor publici pentru încălcarea clauzei de integritate. Răspunderea disciplinară a funcționarilor publici este consacrată în Legea privind funcția publică și statutul funcționarului public. Până în 2008, răspunderea disciplinară a funcționarilor publici era reglementată de Codul muncii, la fel ca și cea a oricărui angajat (salariat). Considerăm că funcționarul public, ca reprezentant (purtător) al puterii publice, urmează a fi tras la răspundere disciplinară mult mai strictă decât simplii angajați[55]. Spre deosebire de Codul muncii, Legea nr. 158/2008 în art.57 stabilește mai multe abateri disciplinare, care aduc atingere procesului de administrare și încalcă clauza de integritate.[56] De asemenea, conform Legii integrității, abaterile disciplinare includ faptele coruptibile legate de toate celelalte tipuri de încălcări ale obligațiilor stabilite pentru agenții publici, conducătorii entităților publice, foștii agenți publici, organizațiile comerciale, registratorii persoanelor juridice și autoritățile anticorupție.

Răspunderea contravențională a funcționarilor publici pentru încălcarea clauzei de integritate. Legislația în vigoare prevede atragerea la răspundere contravențională a funcționarului public pentru *actele de corupție, acte conexe actelor de corupție și fapte coruptibile.*

Răspunderea penală a funcționarilor publici pentru încălcarea clauzei de integritate. Legislația în vigoare stipulează că funcționarii publici pot fi trași la răspundere penală pentru

[53] BACIU (CEBAN), O. Consecințele încălcării clauzei de integritate. In: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2022, nr. 2(61), pp. 53-60. ISSN 1857-2405. DOI: 10.52277/1857-2405.2022.2(61).09

[54] Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. Nr. 158-XVI din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.12.2008, nr. 230-232

[55] Orlov M., Belecciu Ş. Drept administrativ. Chişinău: Elena-V. I., 2005. 270 p.

[56] Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. Nr. 158-XVI din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.12.2008, nr. 230-232

săvârșirea *infracțiunilor de corupție, precum și pentru actele conexe acestor infracțiuni.* Astfel, orice act de corupție săvârșit de un funcționar public, precum și faptele coruptibile care sunt în legătură directă cu aceste acte, sunt supuse sancțiunilor penale.

Deși intențiile legiuitorului nu sunt complet clare, se poate interpreta că *răspunderea civilă* a funcționarului public pentru faptele ilicite comise în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu se referă la acele situații în care angajatul a semnat un acord suplimentar de răspundere materială, conform prevederilor Codului muncii. Aceasta se aplică în cazul în care funcționarul a cauzat daune bunurilor materiale încredințate acestuia pentru utilizare în scopuri de serviciu. Este esențial ca vinovăția funcționarului să fie demonstrată pentru ca răspunderea civilă să fie aplicată[57]. În cazul săvârşirii actelor de corupţie şi actelor conexe acestora, Legea integrității prevede că bunurile dobândite ilicit, sau se restituite persoanei vătămate, se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata contravalorii[58].

Responsabilitatea şi repararea prejudiciului. Persoana care a suferit un prejudiciu rezultat dintr-o faptă prevăzută la art. 256, 324–335[1] din Codul penal are dreptul, în cadrul procesului, la repararea prejudiciului material şi/sau moral în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală. De asemenea, dacă persoana a suferit un prejudiciu rezultat dintr-o faptă prevăzută la art. 312–330[1] din Codul contravențional, autoritatea competentă este în drept, la cererea victimei, să dispună repararea prejudiciului cauzat. După repararea prejudiciului din contul bugetului respectiv, survine obligația de înaintare a acţiunii de regres faţă de persoana vinovată în mărimea despăgubirii plătite.

Răspunderea pentru încălcarea clauzei de integritate poate surveni pentru o varietate de încălcări înglobând în sine toate formele de răspundere. Acestea au drept scop asigurarea unui mediu integru din toate punctele de vedere. De asemenea prin acest fapt iarăși se demonstrează că integritatea ca fenomen este multilateral și include în sine o varietate de elemente.

Ultimul paragraf este dedicat *Aspectelor problematice caracteristice sistemului de integritate național*. Legea integrității prevede că planul de integritate se întocmește în urma evaluării instituționale, legea impunând stric că „...entitatea publică, în termen de o lună, adoptă planul de integritate şi îl implementează în termen de două luni din momentul adoptării[59]”. Ca și

[57] SAITARLÎ ,N., Răspunderea juridică a funcținarilor publici în Republica Moldova, Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul №. 2 (6), 2017, p.29

[58] Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.

[59] Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de identificare a riscurilor de corupţie în cadrul entităţilor publice, de identificare a agenţilor publici expuși acestor riscuri și de analiză a factorilor de risc care le generează. Nr.50 din 20.03.2018, [online]. Centrul Național Anticorupție Moldova, © 2023, [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://cna.md/public/files/Metodologia_de_evaluare_a_riscurilor.pdf

cerință, înaintată față de planul de integritate, legiuitorul prevede că acesta „... trebuie să asigure, cel puțin, îndeplinirea recomandărilor şi a cerinţelor minime formulate în raportul menţionat[60]”.

Printre primele aspecte, dorim să menționăm că sistemul de control, constatare și răspundere în domeniul integrității este în mare parte deconectat de la sistemul existent de drept în domeniul răspunderii juridice[61]. Acest fapt generează o ambiguitate în aplicarea răspunderii juridice, când pentru fapte formale și neesențiale pentru interesul public se aplică aceiași pedeapsă de încetarea a mandatului și privarea de a ocupa funcții publice pe o anumită perioadă**.**

Exprimăm opinia, de asemenea, că la moment, este pusă o povară suplimentară considerabilă pe subiecții declarării care într-o mare parte nu este echilibrată cu anumite beneficii sociale or salariile, creând în societate opinia că toți subiecții declarării, în virtutea funcției deținute sunt „obligați” să fie absolut transparenți în ceea ce ține de toate aspectele averii și intereselor personale. Intenționăm a propune optimizarea acestui proces și excluderea compartimentului cu declarațiile subiecților declarării publicat pe site-ul ANI. Astfel, declarațiile să fie prezentate la o solicitare nemotivată a cetățenilor, inclusiv, cum ar fi prevăzut, ca exemplu, în textul Legii privind accesul la informațiile de interes public nr. 148 din 09.06.2023. Într-o astfel de situație, ANI va ține evidența cetățenilor ce au solicitat declarațiile, în vederea asigurării că persoanei i-a fost prezentată informația în forma solicitată.

Totodată, legislația în domeniu integrității nu ține cont de specificul local (în special sectorul rural) care duce lipsă de specialiști, dar și suferă un grav proces de depopulare. În localitățile rurale, pe de o partea este criză de specialiști calificați, numărul de populație este mic, iar pe de altă parte este greu de schimbat domeniul de activitate sau de găsit un alt loc de muncă corespunzător. În astfel de caz, venim cu propunerea instituirii unei noi atribuții a ANI în vederea soluționării *ad-hoc* acestor conflicte de interese, fiind analizate și contrapuse riscurile încălcării regimului de integritate, cât și impactul social și consecințele negative ce ar putea survine în această categorie de cazuri. În unele situații nu se cunosc subtilitățile legislației complicate în domeniul integrității, inclusiv din lipsa serviciilor juridice în spațiul rural.

Un alt aspect problematic ține de prevederile alin.(12) art.24 din Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale ce menționează că „situațiile de conflict de interese nesoluționate până la intrarea în vigoare a prezentei legi, precum și cele apărute după

[60] Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de identificare a riscurilor de corupţie în cadrul entităţilor publice, de identificare a agenţilor publici expuși acestor riscuri și de analiză a factorilor de risc care le generează. Nr.50 din 20.03.2018, [online]. Centrul Național Anticorupție Moldova, © 2023, [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://cna.md/public/files/Metodologia_de_evaluare_a_riscurilor.pdf

[61] RUSU, V. Regimul de integritate în serviciul public în condițiile noii legislații. Realități și provocări. In: *State, security and human rights: in digital era*, 8-9 decembrie 2021, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2022, pp. 379-385. ISBN 978-9975-159-32-6. 10.5281/zenodo.6393014

intrarea ei în vigoare, se declară și se soluționează conform prevederilor prezentei legi"[62]. Legea 133/2016 a intrat in vigoare la 01.08.2016, Legea precedentă nr. 16/2008 este abrogată la data de intrare în vigoare a noii Legi nr. 133/2016. Art.24 alin. (12) din Legea nr. 133/2016 face posibil ca acele încălcări de conflict de interese care au fost comise până la data de 01.08.2016 sa fie declarate soluționate nu conform Legii nr.16/2008, dar conform Legii noi nr. 133/2016. Legea nr. 133/2016 stabilește pedeapsa cu mult mai aspra decât Legea nr. 16/2008. Astfel încălcările care au avut loc pana la 01.08.2016 sunt pedepsite conform Legii nr. 133/2016. Astfel legea se aplică retroactiv[63].

Un aspect important este și ceea ce ține de acțiunile suspensive ale actului de constatare emis de inspectorul de integritate. Este evident că persoana în privința căreia a fost emis un act de constatare îl va contesta. Însă nu este clar statutul acestuia în perioada constatării. Aflându-ne la limita între încălcarea prezumției nevinovăției și probabilității desfășurării activității de o persoana, care ulterior, va fi confirmată de către instanța de judeca ca una neintegră, urmează a fi identificat un mecanism ce ar permite asigurarea unui echilibru. Cea mai evidentă problemă apare în situațiile când actul de sancționare vizează o persoana, ce se află la finele mandatatului sau și procedura de contestare, fiind de durată, poate sa ajungă la final deja după expirarea mandatului subiectului, sancțiunea nefiind deja irelevantă. Examinăm probabilitatea introducerii în calitate de măsură de asigurare a efectului suspensiv al actului de constatare de sancționare, care va permite asigurarea neîndeplinirii atribuțiilor unui subiect constatat neintegru. Totodată, ținând cont de faptul că în cazul în care actul de constatare va fi anulat, subiectul va solicita achitarea daunelor morale și materiale legate cu detașarea de la serviciu, acesta va motiva inspectorii de integritate să depună o maximă diligență în examinarea cauzelor, cât și va motiva instanțele de judecată se examineze aceste cazuri în termini cât mai restrânși.

Toate aceste aspecte problematice pot fi soluționate prin operarea modificărilor necesare în actele normative. Domeniul integrității urmează a fi în permanentă coroborare nu numai cu aspectele ce țin de partea procesuală a depunerii DAIP or altor aspecte juridice, dar și să se țină cont de faptul că acesta, în comparație cu multe alte instituții este la limita celui de drept și de viață privată. Reglementări în domeniul integrității permanent necesită o atenție sporită în vederea asigurării echilibrului dintre aspectul general de necesitate socială de a asigura un stat integru și viața subiectului integrității.

[62] Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova,* 2016, nr. 245-246 art. 513.
[63] Constituția Republicii Moldova: nr. 01 din 29.07.1994. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1, art. 05.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul examinării complexe a fenomenului integrității, a fost verificată ipoteza de cercetare și, drept consecință, a fost soluționată problema de cercetare importantă pentru domeniul dreptului, care constă în demonstrarea *valorii integrității ca fenomen în sistemul juridic național, fapt care a generat analiza impactului nivelul de reglementare juridică a integrității asupra încrederii cetățenilor în instituțiile publice, cât și identificarea și analiza deficiențelor reglementărilor juridice și a mecanismelor de integritate pentru îmbunătățirea nivelului general de integritate.* Prin urmare **concluziile generale**, reflectând rezultatele științifice care au contribuit la soluționarea problemei științifice abordate în lucrare, pot fi formulate astfel:

1. ***Evaluarea doctrinei și cadrului normativ juridic.*** În Republica Moldova, investigațiile științifice privind integritatea ca fenomen juridic nu au constituit un obiect al cercetărilor detaliate în teoria generală a dreptului, fiind abordate doar tangențial în cadrul disciplinelor juridice de ramură, fără o analiză multiaspectuală. Doctrinarii o consideră fie un fenomen social, fie o instituție juridică, însă analiza bazei normativ-juridice și a lucrărilor doctrinare relevă absența unei definiții clare a integrității ca instituție a dreptului public (concluzii dezvoltate în: Baciu O., „Profesionalismul și integritatea: fenomene, principii, coraportări");

2. ***Dualitatea conținutului noțional al integrității.*** Analiza actelor normative aferente domeniului integrității ne permite să facem concluzia că integritatea, ca fenomen, este compusă din elemente de natură atât juridică, cât și morală, fapt care ne-a determinat să constatăm că elementele noțiunii integrității urmează a fi sistematizate și înțelese în dublu sens, fiind compuse din cele *strict juridice*, ce rezultă din statutul juridic profesional și cele ce țin de *conștiința morală* a persoanei (agentului public) care, în ansamblul lor și formează aceste prevederi legale ce determină statutul juridic al integrității funcționarului public ș.a. (concluzii dezvoltate în: Baciu O., „Profesionalismul și integritatea: fenomene, principii, coraportări.", Baciu O. „Integritatea ca element al capacității juridice a magistratului");

3. ***Principiile aferente domeniului integrității.*** Interpretarea reglementărilor juridice naționale și internaționale ca rezultat ne permite să concluzionăm că integritatea poate fi prezentată în calitate de principiu separat și în calitate de principiu-cheie aferent aspectelor ce vizează modul de exercitare a atribuțiilor de către subiecții integrității. Această interpretare ne-a permis să stabilim că principiul „integrității" poate fi înțeles atât în mod direct în calitate de principiu, or, aceste poate fi și dedus, fără a fi specificat autonom;

4. ***Subiecții integrității.*** Cu referire la obiectivul cercetării ce vizează subiecții integrității, concluzionăm că cercul subiecților este unul larg, specificat într-un număr vast de acte normative.

Analiza multiaspectuală a subiecților integrității, inclusiv, conturând unele aspecte ce țin de suprareglementarea de către Metodologiile ANI a cercului de subiecți, demonstrează că acesta este mai larg, decât cel prevăzut de legile aferente domeniului integrității. De asemenea, legislația novatoare în domeniul evaluării integrității reglementează noi categorii de subiecți, și anume Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, cât și Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative urmează a fi realizate prin prisma unor aspecte problematice de reglementare, evidențiate inclusiv și de Comisia de la Veneția;

5. ***Controlul integrității.*** Concluzionăm că terminologic acesta nu este formulat într-o definiție unică, care ar putea fi regăsită în actele normative din domeniul integrității. În acest sens, remarcăm că și Metodologia de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor vine cu o noțiune ambiguă fără a oferi o claritate referitor la faptul cine este supus controlului, de cine și ce aspecte/domenii sunt verificate. Metodologia de efectuare a verificărilor și controalelor către inspectorii de integritate, la rândul ei, nu vine cu nici o noțiune a controlului integrității. De asemenea este constatată neclaritatea diferența dintre definițiile de „control" și „verificare", care, în opinia noastră sunt diferite;

6. ***Consecințele încălcării clauzei de integritate.*** Au fost analizate și unele incoerențe și inconsecvențe la aplicarea diferitor forme de răspundere, când pentru fapte formale și neesențiale de interes public se aplică aceiași pedeapsă de încetarea a mandatului și privarea de a ocupa funcții publice pe o anumită perioadă, adică putem deduce lipsa individualizării răspunderii juridice în domeniu, ce poate duce la formarea percepției incorecte a subiectului integrității a gravității încălcării comise (concluzii dezvoltate în: Baciu O. „Consecințele încălcării clauzei de integritate.", Baciu O. „Caracterul specific al răspunderii funcționarului public pentru încălcarea clauzei de integritate").

În contextul celor investigate și argumentate în teză, propunem următoarele **recomandări**:

1. ***Noțiunea integrității.*** Recomandăm ca prevederile art.3 al Legii integrității nr.82 din 25.05.2017 să fie completate cu noțiunea „integrității", care va conține în sine elementele fundamentale ale acesteia, fiind o noțiune generală pentru toate categoriile acestui fenomen, cum ar fi: „*integritatea – capacitatea agentului public de a desfășura activitatea sa profesională cu respectarea interesului public, a supremației Constituției Republicii Moldova, legii și normelor de etică și deontologie, cu asigurarea respectării în activitatea sa a profesionalismului, regimul de toleranță zero la corupție și regimului juridic al declarării averii și intereselor personale*".

Astfel, integritatea își capătă noțiunea-nucleu, care poate fi (și este de fapt) desfășurată și completată, cum ar fi în cazurile integrității instituționale, integrității politice, etc.

2. ***Clasificarea principiilor.*** În plan doctrinar, în vederea unei cercetări aprofundate a domeniului integrității și fundamentării teoretice a acestui fenomen, propunem clasificarea principiilor de integritate bazându-ne pe mai multe criterii:

- *principiile de integritate generale și principiile de integritate instituționale (speciale);*

- *principiile integrității instituționale și principiile integrității profesionale;*

- *principiile de integritate adresate persoanelor ce efectuează controlul respectării clauzei de integritate*, cât și cele care sunt *adresate subiecților supuși controlului.*

3. ***Publicarea actelor normative.*** Recomandăm ANI publicarea Metodologiei de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor și în vederea intrării acestuia în vigoare și producerea efectelor juridice, dat fiind faptul că la moment nu este respectată procedura publicării, ce duce la nulitatea actelor de constatare emise în baza Metodologiei în cauză. Recomandarea similară este aplicabilă și Metodologiei de efectuare a verificărilor și controalelor către inspectorii de integritate, aprobată prin Ordinul ANI nr.8 din 24.01.2024, cât actelor emise ulterior;

4. ***Avertizorii de integritate.*** Cu titlu de recomandare propunem instituirea și reglementarea detaliată în Legea privind avertizorii de integritate nr. 165 din 22.06.2023 a procedurii selectării și înregistrării unei sesizări (avertizor de integritate) din partea reprezentanților mass-media or altor persoane cărora le-a devenit cunoscută informația despre eventualele încălcări a subiecților declarării în vederea excluderii manipulării activității organului de control cu existența unor informații nedemonstrate și publicate (în special de mass media) (concluzii și recomandări dezvoltate în: Baciu O., „Avertizorii de integritate – retrospectiva evolutivă a instituției în reglementările juridice naționale”);

5. ***Declararea serviciilor procurate.*** Aprofundându-ne în aspectele depunerii declarației de avere și interese personale, în special în partea ce ține de serviciile sau tipul de servicii procurate de către subiectul declarării și membrii de familie, concubin/concubină, a căror valoare cumulativă pe parcursul unui an depășește 10 salarii medii lunare pe economie, recomandăm reglementarea, prin care informația dată urmează a fi coraportată nu numai în aspectele aferente controlului cheltuielilor subiecților declarării, dar și să asigure controlul executării cerințelor fiscale înaintate față de prestatori de servicii, în vederea evitării unor evaziuni fiscale, neeliberarea bonurilor, etc. (concluzii și recomandări dezvoltate în: Baciu O. „ Rolul depunerii declarației de avere și interese personale pentru controlul integrității”);

6. ***Controlul și verificarea.*** În cea ce vizează procedurile de control și verificare în domeniul integrității, propunem introducerea în Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate: nr. 132 din 17.06.2016 noțiunilor de „control” și „verificare”. Totodată, venim cu propunerea de a completa prevederile alin.(2) art.4 din Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale cu următoarea propoziție „Controlul averii și al intereselor personale se extinde în mod obligatoriu, dacă există aparența că bunurile persoanei supuse controlului au fost înscrise pe numele altor persoane - asupra acestor bunuri şi persoane; și dacă subiectul declarării a indicat venituri și bunuri obţinute din donații sau deține bunuri în comodat/asupra donatorului și comodantului”;

7. ***Consecințele încălcării clauzei de integritate.*** Cu referire la consecințele încălcării clauzei de integritate, cât și atribuirea statutului „neintegru” agentului public, suntem fermi convinși că este necesar de introdus instituția „antecedentelor de integritate”, fapt care permite după expirarea termenului (diferit, în dependență de circumstanțe) prevăzut, restabilirea statului „integru” a persoanei în vederea individualizării consecințelor pentru fiecare încălcare în parte (concluzii și recomandări dezvoltate în: Baciu O. „Consecințele încălcării clauzei de integritate.”, Baciu O. „Caracterul specific al răspunderii funcționarului public pentru încălcarea clauzei de integritate”);

8. ***Publicarea declarațiilor.*** Propunem optimizarea și excluderea compartimentului cu declarațiile subiecților declarării pe site-ul Autorității Naționale de Integritate, declarațiile fiind prezentate la o solicitare nemotivată a cetățenilor, inclusiv, cum ar fi prevăzut, ca exemplu, în textul Legii privind accesul la informațiile de interes public nr. 148 din 09.06.2023. Într-o astfel de situație, ANI va ține evidența cetățenilor ce au solicitat declarațiile, în vederea asigurării că persoanei i-a fost prezentată informația în forma solicitată;

9. ***Efectul suspensiv al actului de constatare.*** Examinăm probabilitatea introducerii în calitate de măsură de asigurare a efectului suspensiv al actului de constatare de sancționare, care va permite garantarea neîndeplinirii atribuțiilor unui subiect constatat neintegru. Totodată, ținând cont de faptul că în cazul în care actul de constatare va fi anulat, subiectul va solicita achitarea daunelor morale și materiale legate cu detașarea de la serviciu, acesta va motiva inspectorii de integritate să depună o maximă diligență în examinarea cauzelor, cât și va motiva instanțele de judecată se examineze aceste cazuri în termini cât mai restrânși.

În final, ca și concluzie și recomandare generală, în aspectele respectării regimului integru de către agenții publici urmează a fi promovat (în cumul cu acele obligații existente și propuse în prezentul studiu) nivelul înalt de trai, asigurare financiară, socială, crearea condițiilor de muncă la un nivel decent pentru agenții publici.

BIBLIOGRAFIE

Surse în limba română:

1. ARAMĂ E. Repere metodologice ale jurisprudenței europene. În: De la aderare la integrarea României în Uniunea Europeană. Simpozion (I; 2008, Brașov.) Psihomedia:. 2008, Integrare și reformă în administrație și justiției, ISBN : 978-973-1753-69-0
2. ARAMĂ, E., COPTILEŢ, V.. Interpretarea dreptului: act de cunoaștere sau de voință? In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2024, nr. 3(173), pp. 22-27. ISSN 1814-3199. DOI: https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_03
3. AVORNIC, Gh, VACULOVSCHI, Gh. Excesul de reglementare juridică. In: *Revista Naţională de Drept*, 2019, nr. 10-12(228-230), pp. 119-123. ISSN 1811-0770. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.3742929
4. BACIU (CEBAN), O. Consecințele încălcării clauzei de integritate. In: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2022, nr. 2(61), pp. 53-60. ISSN 1857-2405. DOI: 10.52277/1857-2405.2022.2(61).09
5. Constituția Republicii Moldova: nr. 01 din 29.07.1994. În*: Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1, art. 05.
6. CIOBANU, R. Cultura juridică [ne] ajunsă la maturitate. O necesitate de revalorizare? In: 100 de ani de la adoptarea constituției României de la 1923. Evoluții context si perspective europe in Romania si Republica Moldova, 24 martie 2023, Chişinău. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2023, pp. 41-52. ISBN 978-9975-62-577-7 DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.8412697
7. Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate: nr. 132 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 511.
8. Legea cu privire la declararea averii și intereselor personale: nr. 133 din 17.06.2016. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246 art. 513.
9. Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei: nr. 90 din 25.04.2008. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2008, 103-105 art. 391
10. Legea integrității: nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243, art. 360.
11. Legea privind avertizorii de integritate: nr. 165 din 22.06.2023. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova,* 2023 Nr. 267-270 art. 451
12. Legea privind controlul financiar public intern: nr.229 din 23.09.2010. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 231-234 art. 730
13. Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative: nr. 252 din 17.08.2023. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 325-327 art. 581
14. Legea privind evaluarea integrităţii instituţionale: nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287, art. 586.
15. Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor: nr. 26 din 10.03.2022. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 72 art. 103.
16. Legea Republicii Moldova cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public. Nr. 158-XVI din 04.07.2008. În*: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 23.12.2008, nr. 230-232

17. Metodologia de efectuare a verificărilor și controalelor către inspectorii de integritate, aprobată prin Ordinul ANI nr.8 din 24.01.2024, [online]. [citat 20.02.2024]. Disponibil: https://ani.md/sites/default/files/Metodologia.PDF
18. Metodologie de efectuare a expertizei anticorupție a proiectelor de acte legislative și normative. Centrul Național Anticorupție Moldova, [online]. © 2023 [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/Metod_de_efect_a_expertizei_anticoruptie_1.pdf
19. NEGRU, A. Aprecieri de esenţă a principiului consolidării justiţiei. În Legea şi viaţa, nr.11, Chișinău, 2012 [online], p.20, ISSN 1810-309X,[citat 20.02.2022]. Disponibil: http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/11-md/11-md.pdf
20. Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de efectuare a verificării și a controlului averii și a intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor: nr.9 din 14.02.2022. Autoritatea Națională de integritate, [online]. [citat 01.03.2022]. Disponibil: https://ani.md/sites/default/files/Ord.9%20din%2014.02.2022%20Metodologia%20controale.pdf
21. Ordinul cu privire la aprobarea Metodologiei de identificare a riscurilor de corupţie în cadrul entităţilor publice, de identificare a agenţilor publici expuși acestor riscuri și de analiză a factorilor de risc care le generează. Nr.50 din 20.03.2018, [online]. Centrul Național Anticorupție Moldova, © 2023, [citat 14.12.2022]. Disponibil: https://cna.md/public/files/Metodologia_de_evaluare_a_riscurilor.pdf
22. Ordinul Ministerului finanțelor cu privire la aprobarea Standardelor naţionale de control intern în sectorul public: nr.189 din 05.11.2015. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova,* 2015, nr. 332-339, art. 2391
23. Orlov M., Belecciu Ş. Drept administrativ. Chişinău: Elena-V. I., 2005. 270 p.
24. POSTU, I., ICHIM, R. G. Câteva reflecții pe marginea conceptului de valoare socială. In: Studii Juridice Universitare, 2016, nr. 3-4(35-36), pp. 143-148. ISSN 1857-4122.
25. Raportul: Sistemul Naţional de Integritate Moldova 2014, [online]. ©2018 [citat 10.07.2024]. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/sna_activitati/raportul_ti-moldova_sistemul_national_de_integritate-2014.pdf
26. RUSU, V. Regimul de integritate în serviciul public în condițiile noii legislații. Realități și provocări. In: *State, security and human rights: in digital era*, 8-9 decembrie 2021, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2022, pp. 379-385. ISBN 978-9975-159-32-6. 10.5281/zenodo.6393014
27. SAITARLÎ ,N., Răspunderea juridică a funcţinarilor publici în Republica Moldova, Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul №. 2 (6), 2017, p.29

Surse în limba engleză:

28. CDL-AD(2023)005-e Republic of Moldova - Joint opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on the draft Law on the external assessment of Judges and Prosecutors, adopted by the Venice Commission at its 134th Plenary Session, [online].Council of Europe ©2014 [citat 10.12.2023]. Disponibil: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)005-e

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. Articole în reviste ştiinţifice

1.1. **BACIU (CEBAN), Olga.** Avertizorii de integritate – retrospectiva evolutivă a instituției în reglementările juridice naționale. In: *Supremația Dreptului*, 2023, nr. 1, pp. 29-39. ISSN 2345-1971. DOI: https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.1.03, categoria B

1.2. **BACIU (CEBAN), Olga.** Consecințele încălcării clauzei de integritate. In: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, 2022, nr. 2(61), pp. 53-60. ISSN 1857-2405. DOI: https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.2(61).09, categoria B

1.3. **BACIU (CEBAN), Olga**. Integritatea ca element al capacității juridice a magistratului. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale), 2021, nr. 3(143), pp. 173-178. ISSN 1814-3199. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.4572497, categoria B

1.4. **BACIU (CEBAN), Olga.** Profesionalismul și integritatea: fenomene și principii. In: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, 2024, nr. 2(69), pp. 41-46. ISSN 1857-2405. DOI: https://doi.org/10.52277/1857-2405.2024.2(69).07 categoria B

1.5. **BACIU (CEBAN), Olga.** Cadourile în serviciul public: analiză și reglementări în contextul integrității în Republica Moldova. În: *Revista Națională de Drept.* 2024, nr.1 CZU 343.35(478) DOI https://doi.org/10.52388/1811-0770.2024.1(251).06 categoria B

2. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări ştiinţifice

2.1. **BACIU (CEBAN), Olga.** Pantuflajul sau fenomenul ușilor turnate în sistemul juridic național. In: *State, security and human rights: in digital era*: conf. șt. intern., 8-9 decembrie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 96-104. ISBN 978-9975-159-32-6. 10.5281/zenodo.6393014 CZU: 347.23:35.08:347(478), Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-96-104.pdf

2.2. **BACIU (CEBAN), Olga**. Caracterul specific al răspunderii funcționarului public pentru încălcarea clauzei de integritate. In: *State, security and human rights: in digital era:* conf. șt. intern., 10-11 decembrie 2020, Chișinău. Chișinău: Tipografia Artpoligraf, 2021, pp. 113-124. ISBN 978-9975-158-17-6. CZU: 342.98:35.08:343.35, Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-113-124.pdf

2.3. **MOCANU, Veronica, BACIU (CEBAN), Olga**. Oportunitățile guvernanței electronice în timp de criză. In: *State, security and human rights: in condition of information society*: conf. șt. intern.,12-13 decembrie 2019, Chișinău. Chișinău: Tipografia Artpoligraf, 2020, pp. 182-205. ISBN 978-9975-3462-2-1. CZU: 351/354:004, Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/182-205.pdf

2.4. **BACIU (CEBAN), Olga.** Rolul depunerii declarației de avere și interese personale pentru controlul integrității. In: *State, security and human rights: in digital era:* conf. șt. intern., 14-15 decembrie 2023.
CZU: 342.74:35.083:330.564.22, DOI: https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.33

ADNOTARE

BACIU, Olga. „Fundamentarea teoretico-practică a integrității în sistemul juridic național". Teză de doctor în drept la specialitatea: 551.01 – Teoria generală a dreptului". Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 188 de surse, text de bază 193 de pagini. Rezultatele obținute sunt reflectate în 9 articole științifice.

Cuvinte-cheie: integritate, Autoritatea Națională de Integritate, declararea averii și intereselor personale, conflict de interese, evaluarea integrității financiare și etice, funcționar public, judecător.

Scopul lucrării îl constituie cercetarea profundă a fundamentelor teoretico-practice solide a integrității în vederea aprecierii și înțelegerii naturii integrității ce se poate manifesta în arealul profesiilor juridice și în activitatea publică prin determinarea componentelor și condițiilor de exprimare a acestui fenomen, identificarea căruia va impulsiona eficiența mecanismelor de asigurare a integrității și determina încrederea în autoritățile statului.

Obiectivele cercetării: evaluarea doctrinei și cadrului normativ juridic în vederea stabilirii semnificațiilor noțiunii de integritate și a impactului asupra statutului profesional juridic al funcționarului public; analiza dualității conținutului noțional al integrității, stabilirea, analiza și clasificarea principiilor aferente domeniului integrității; definirea/clarificarea cu privire la subiecții supuși controlului/verificării integrității în cazurile reglementate de cadrul normativ aferent domeniului de cercetare; determinarea particularităților controlului integrității și a unor proceduri juridice definite, în condițiile identificării situațiilor de lipsă de integritate, cât și determinarea și analiza consecințelor încălcării clauzei de integritate.

Noutatea și originalitatea științifică a prezentei lucrări constă în contribuția adusă la studierea conceptului de integritate, de evidențierea locului și rolului acestuia pentru viața socială contemporană și analiza multiaspectuală a elementelor de structură a integrității, fiind condiționată atât de natura cercetării, cât și de scopul și obiectivele multiaspectuale ale tezei, bazată pe aprecierea și analiza teoretico-practică a naturii integrității.

Rezultatele obținute sunt rezumate la faptul că a fost efectuată analiza doctrinară și legislativă a noțiunii și esenței a fenomenului integrității; prezentată analiza caracterului dual al integrității și analiza și clasificarea principiilor integrității; a fost prezentată analiza subiecților supuși controlului/verificării integrității și studiat caracterului specific al răspunderii pentru încălcarea clauzei de integritate cât și consecințele încălcării acesteia; au fost determinate particularitățile

controlului integrității și a unor proceduri juridice definite, în condițiile identificării situațiilor de lipsă de integritate, perfecționarea reglementărilor juridice materiale și procedurale ale fenomenului integrității; au fost elaborate propuneri de perfecționare a reglementărilor juridice materiale și procedurale ale statutului avertizorului de integritate; și evidențiate aspectelor problematice constatate per ansamblu ale sistemului național de integritate și elaborarea recomandărilor de îmbunătățire a acestuia

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în conturarea unui cadru teoretico-științific coerent în corelație cu cadrul normativ existent privind integritatea. S-a reușit conceptualizarea integrității, analiza multiaspectuală a acesteia, definirea aspectelor problematice și propunerea modalităților de soluționarea lor.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în ceea că conținutul tezei este centrat pe aplicabilitatea concluziilor și recomandărilor cu privire la domeniul integrității. Opiniile lansate sunt argumentate prin prisma prevederilor legale și doctrinei aferente domeniului de integritate și pot fi luate în considerație în procesul controlului integrității/aplicării cadrului normativ aferent domeniului integrității, în scopul eficientizării și consolidării justiției naționale

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele reflectate în prezenta teza au fost reflectate inclusiv și în articolele științifice publicate în reviste de domeniu, culegeri de comunicate la diverse conferințe. Ideile și conluziile din prezenta lucrare pot fi utile și studenților/masteranzilor din instituțiile de învățământ superior.

АННОТАЦИЯ

БАЧУ, Ольга. «Теоретико-практические основы неподкупности в национальной правовой системе». Диссертация доктора юридических наук по специальности: 551.01 – Общая теория права. Кишинёв, 2024 г.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 188 источников, основной текст 193 страницы. Полученные результаты отражены в 9 научных статьях.

Ключевые слова: неподкупность, Национальный орган по неподкупности, декларация о доходах и личных интересах, конфликт интересов, оценка финансовой и этической неподкупности, государственный служащий, судья.

Цель работы это полное исследование теоретико-практических основ неподкупности с целью оценить и понять её природу д, которая может проявляться в сфере юридических профессий и в общественной деятельности, путем определения ее компонентов и условий, проявления этого явления, выявление которого повысит эффективность механизмов обеспечения неподкупности и установления доверия к государственной власти.

Научно-исследовательские цели: изучение и анализ доктрины и соответствующей нормативной базы с целью установления понятия неподкупности и оценки правового воздействия неподкупности на правовой и профессиональный статус субъектов неподкупности; анализ двойственности понятийного содержания неподкупности, установление, анализ и классификация принципов, относящихся к сфере неподкупности; определение/уточнение субъектов контроля/проверки неподкупности в случаях, предусмотренных нормативной базой, относящейся к области научных исследований; определение особенностей контроля неподкупности и некоторых определенных юридических процедур в условиях выявления ситуаций отсутствия неподкупности, а также определение и анализ последствий нарушения пункта о неподкупности;

Новизна и научная оригинальность данной работы состоит во вкладе в изучение понятия неподкупности, выделении ее места и роли в современной общественной жизни и многоаспектном анализе структурных элементов неподкупности, обусловленном как характером исследования, так и по цели и многоаспектным задачам докторской диссертации, основанным на понимании и анализе природы неподкупности.

Полученные результаты состоят в том, что был проведен доктринальный и законодательный анализ понятия и сущности феномена неподкупности, а также был представлен анализ двойственного характера неподкупности, а также анализ и классификацию принципов неподкупности; представлен анализ субъектов контроля/проверки неподкупности и изучена специфика ответственности за нарушение пункта о неподкупности и последствия ее нарушения; определены особенности контроля неподкупности и некоторые определенные правовые процедуры в условиях выявления ситуаций отсутствия неподкупности, совершенствования материального и процессуально-правового регулирования явления неподкупности; разработаны предложения по совершенствованию материального и процессуально-правового регулирования статуса неподкупности информатора; и выделил проблемные аспекты, обнаруженные в целом в национальной системе неподкупности и разработке рекомендаций по ее совершенствованию.

Теоретическая значимость работы заключается в построении последовательной теоретико-научной структуры в соответствии с существующей нормативной базой, касающейся неподкупности. Удалось концептуализировать целостность, ее многосторонний анализ, определить проблемные аспекты и предложить пути их решения.

Прикладная ценность работ. Содержание диссертации сосредоточено на применимости выводов и рекомендации в области неподкупности. Опубликованные мнения аргументируются через призму правовых положений и доктрины, относящейся к сфере неподкупности, и могут быть приняты во внимание в процессе контроля неподкупности /применения нормативной базы, относящейся к сфере неподкупности, в целях оптимизации и укрепления системы национального правосудия.

Внедрение научных результатов: Результаты, отраженные в данной диссертации, нашли отражение и в научных статьях, опубликованных в отраслевых журналах, сборниках сообщений на различных конференциях. Идеи и выводы настоящей статьи могут быть также полезны студентам/магистрантам высших учебных заведений.

ANNOTATION

BACIU, Olga. "Theoretical-practical foundation of integrity in the national legal system". PhD thesis in law in the specialty: 551.01 - General theory of law". Chisinau, 2024

Structure of the thesis: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 188 sources, basic text 193 pages. The obtained results are reflected in 9 scientific articles.

Keywords: integrity, National Integrity Authority, declaration of wealth and personal interests, conflict of interest, assessment of financial and ethical integrity, public servant, judge.

The purpose of the paper is to conduct profound research of the solid theoretical-practical foundations of integrity in order to appreciate and understand the nature of integrity that can be manifested in the area of legal professions and in public activity by determining the components and conditions of expression of this phenomenon, the identification of which will boost the efficiency of the mechanisms ensuring integrity and determining trust in state authorities.

Research objectives: evaluation of the doctrine and the legal normative framework in order to establish the meanings of the notion of integrity and the impact on the legal professional status of the civil servant; analysis of the duality of the notional content of integrity, establishing, analyzing and classifying the principles related to the field of integrity; defining/clarifying the subjects subject to integrity control/verification in cases regulated by the normative framework related to the research field; determining the specifics of the integrity control and some defined legal procedures, under the conditions of identifying situations of lack of integrity, as well as determining and analyzing the consequences of violating the integrity clause.

Novelty and scientific originality of the present work consists in the contribution made to the study of the concept of integrity, highlighting the place and its role for contemporary social life and the multi-aspect analysis of the structural elements of integrity, being conditioned both by the nature of the research and by the purpose and the multifaceted objectives of the thesis, based on the appreciation and theoretical-practical analysis of the nature of integrity.

The achieved results that contributes to solving an important scientific problem are summarized in the fact that the doctrinal and legislative analysis of the notion and essence of the integrity phenomenon was carried out and the classification of the principles of integrity was presented. Also, the legal impact of integrity on the legal professional status of public agents was evaluated, and the analysis of the specific character of the liability for the violation of the integrity clause and the consequences of its violation was presented. At the same time, the particularities of integrity control and defined legal procedures were determined under the conditions of identifying situations of lack of integrity, the improvement of the material and procedural legal regulations of the integrity phenomenon, and the specifics of preventing possible abuses by the subjects involved in the verification process were highlighted of integrity, etc.

Theoretical significance of the work resides in the outline of a coherent theoretical-scientific framework in correlation with the existing normative framework regarding integrity. The conceptualization of integrity, its multi-aspect analysis, the definition of problematic aspects and the proposal of ways to solve them were succeeded.

The applicative value of the work: the content of the thesis is centered on the applicability of the conclusions and recommendations regarding the field of integrity. The opinions released are argued through the lens of the legal provisions and the doctrine related to the integrity field. They can be taken into account in the process of integrity control/application of the normative framework related to the integrity field to streamline and strengthen national justice.

Implementation of scientific results: The results reflected in this thesis were also reflected in the scientific articles published in field magazines, collections of communications at various conferences. The ideas and conclusions from the present paper may also be useful to students/masters students in higher education institutions.

BACIU OLGA

FUNDAMENTAREA TEORETICO-PRACTICĂ A INTEGRITĂȚII ÎN SISTEMUL JURIDIC NAȚIONAL

SPECIALITATEA: 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 23.12.2024	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj 25 ex.
Coli de tipar.: 2.0	Comanda nr. 163/24

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
mun. Chișinău, str. Alexei Mateevici, 60, MD 2019